

НЕОФІЦІЙНА АНТРОПОНІМІЯ СОЦІАЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНИХ ГРУП ЛЮДЕЙ У КРИЗОВОМУ МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ

У науковій розвідці проаналізовано неофіційні найменування терористів ДНР та ЛНР, що набули особливого поширення в текстах ЗМІ під час загострення бойової ситуації на сході України. Зауважено про їх масовий характер у медіакомунікації як негативний чинник розгортання соціально-політичної кризи в державі. З'ясовано, що неофіційний іменник учасників соціально небезпечної діяльності репрезентують різнотипні номінації (виразні негативно марковані відапелятивні утворення, нейтральні на рівні функціонування прізвиська лексеми, специфічні деривати, ексклюзивні номени).

Ключові слова: неофіційна антропонімія, прізвисько, терорист, ЗМІ, медійний дискурс, криза.

Одним із найбільш відчутних симптомів кризи національно-політичного характеру в усі часи поставав тероризм – украй негативне суспільне явище, окреслене категоріями уваги, визнання, влади, піару, виправдання, управління. Сьогодні тероризм в Україні набув особливо гострого конфлікту, що зумовлено складною політичною ситуацією й бойовими діями на сході країни. Серед ряду ознак тероризму таких, як насильство, застосування сили, залякування, акцентуалізація страху, психологічний вплив, відсутність будь-яких моральних і юридичних норм, розмежування понять «жертва» і «ціль», груповий характер, повторність, серійність тощо [3, с. 76], важливим атрибутом постає досягання широкого резонансного розголосу. Існує думка, що тероризм – це «акт насильства, задуманий для привернення уваги і наступним передаванням послання способом розголосу, який він отримує» [2, с. 160].

З одного боку, із метою залякування суспільства, створення межової ситуації серед населення, з іншого – пропаганди власних ідей і залучення прибічників, терористичні групування використовують різні форми поширення інформації. При проведенні терористичних акцій їх організатори роблять

ставку на інформаційний ефект, який стає категоричним імперативом у пізнанні і практичній діяльності екстремістів [1].

Благодатним контентом для набуття тероризмом масового характеру виступають усі без винятку ЗМІ, для яких він постає важливим інформаційним джерелом. Крім того, відомо, що в контексті журналістики тероризм виступає показовим явищем, адже уміщує такі важливі атрибути, як сенсаційність, ексклюзивність, політичний характер, увагу з боку широкої аудиторії. Якраз через медіа-канали соціально небезпечні групи людей реалізують масові інформаційні атаки, діючи в першу чергу на владу та суспільну думку.

Кризовий медіадискурс, пов'язаний із тероризмом в Україні, широко представлений на сторінках друкованих ЗМІ та в матеріалах інтернет-видань неофіційним іменником учасників соціально небезпечної діяльності. Ідентифікація терористів прізвиськами – надзвичайно розповсюджене явище як у соціальних групах людей, так і в журналістській комунікації, що спричинено політичною кризою в нашій державі та нестабільністю українських ЗМІ. У зв'язку з цим доцільним видається аналіз прізвиськ терористів, наявних у журналістських текстах, із погляду кризового характеру вітчизняного суспільства, чим визначена **актуальність** дослідження.

Мета наукової розвідки – зафіксувати й описати неофіційні найменування соціально небезпечних осіб, що побутують у ЗМІ, як негативний чинник політичної кризи в Україні.

У процесі загострення бойової ситуації на сході країни і внаслідок розгортання соціально-політичної кризи в державі медіатексти друкованих та електронних українських видань відчутно «зарясніли» різнотипними прізвиськами терористичних лідерів самопроголошених ДНР і ЛНР. Цей уже давній ономастичний компонент, що бере витoki в лексиці арго, кримінальному жаргоні, позивних військових, набуває сьогодні нового окреслення в контенті вітчизняних медіа. Так звані «другі» імена терористів у журналістських текстах мають великий потенціал впливу, вони формують певну систему стосунків між різними соціальними групами людей, а також

діють на реципієнтів на когнітивному, афективному й сугестивному рівнях. Прізвиська цього типу визначають інтразону терористичного лідера, що включає також персональні психоасоціації та інші антропонімні компоненти – прізвище, власне особове ім'я тощо. Наявність великої кількості неофіційних антропонімів терористів ДНР і ЛНР у ЗМІ – ще один із способів піару злочинної діяльності та масового розголосу серед широкої аудиторії по всій країні. Спостережено, що ідентифікацію лідерів терористичних угруповань у медіатекстах здійснюють зазвичай лише через прізвиськовий номен, украй рідко журналісти послуговуються вказівкою на офіційні антропоніми. Це зумовлено, очевидно, тим, що не завжди до кінця відомі справжні прізвище та ім'я терориста, оскільки в цьому випадку присутній факт приховування реальних іменувань із метою власної безпеки.

Аби надати матеріалу ексклюзивності та більшої зацікавленості автори часто виносять прізвиська терористів у заголовковий комплекс, як наприклад: *Під Волновахою затриманий терорист на прізвисько «Термік»* («Українські новини», 29.12.14); *Силовим блоком ДНР керує терорист на прізвисько «Чечен»* («Press», 12.01.15); *«Терорист» та «Попіл» координували обстріл Маріуполя – радіоперехоплення* («Подробности», 25.01.15); *СБУ затримала бойовика на прізвисько «Дайшник», який командував обстрілом Маріуполя* («Публіцист», 25.01.15); *В Одеській області затримано терориста на прізвисько «Філософ»* («Голос України», 06.02.15).

Серед твірних основ прізвиськ терористів ДНР та ЛНР, що функціонують у текстах ЗМІ, уживані як виразно негативно марковані відапелятивні антропоніми (*Бабай, Біс, Зубастик, Лемур, Леший, Маньяк, Псих, Фашист*), так і номінації з нейтральним або позитивним лексичним фондом й, очевидно, негативною реальною мотивацією (*Американець, Безстрашний, Дайшник, Король, Монах, Пластун, Прапор, Моторола, Меблевик, Попіл, Філософ*) тощо. Деякі прізвиська мають інтертекстуальний характер: *Цербер, Абдулла, Пікассо, Гівві*. Як специфічні деривати, постали такі позивні антропоніми бойовиків: *Червонець, Термік, Чечен, Фафа*, що мають прихований підтекст. У засвідчених

прізвиськах на рівні журналістського тексту мотивація їхньої появи абсолютно невідома, тому читач на основі власних асоціацій може тлумачити те чи те найменування.

У деяких випадках із метою більшої достовірності журналістського факту автори поряд із неофіційним антропонімом терористичного лідера подають його офіційні найменування: *Як повідомляє прес-центр СБУ, 27 травня під час здійснення превентивних антитерористичних заходів в Харкові співробітники СБУ під час спроби виїзду в Російську Федерацію затримали одного з керівників сепаратистів у Краматорську Івана Лисенка, відомого під прізвиськом «Псих»* (УНІАН, 28.05.14); *Одному з ватажків терористів самопроголошеної «Донецької народної республіки» Ігорю Безлер (позивний – Біс) присвоєно звання генерал-майора «ДНР»* [gigamir.net/news/kyiv/pub1089479]. У матеріалах досліджуваних ЗМІ виявляємо надзвичайно оригінальні «терористичні» прізвиська: *Ляля Крисица і Васька Болт; Біс* (аббревіація від Ігор Безлер); *5, 45: Безпосереднім куратором «гуманітарія» став радник самопроголошеного «міністра зв'язку» – терорист на прізвисько «5,45»* [sbu.gov.ua/sbu/control/uk/publish].

Висновки. Отже, здійснений короткий огляд неофіційних номінацій бойовиків ДНР і ЛНР, що успішно функціонують у текстах медіа, свідчить про їх масовий характер в українській журналістиці, зумовлений соціально-політичною кризою в державі. Автори різнотипних матеріалів, виносячи прізвисько терориста у заголовок чи подаючи його далі в тексті, навіть не задумуються, що цим самим піарять соціально небезпечні групи людей і виступають джерелом пропагування злочинних ідей серед своєї читацької аудиторії. У зв'язку з цим усі без винятку українські видання повинні запобігати поширенню цього негативного явища на рівні номінації, а також стримувати будь-який терористичний вплив через інформаційні канали.

Література

1. Нечаева Е. Л. Современные масс-медиа в противодействии терроризму и экстремизму [Электронный ресурс] / Е. Л. Нечаева. – Режим доступа : <http://enu.kz/repository/repository2014/sovremenny-mass-media.pdf>

2. Хоффман Б. Терроризм – взгляд изнутри / Б. Хоффман. – М. : Ультра ; Культура, 2003. – 234 с.

3. Цыганов В. Медиа-терроризм: Терроризм и средства массовой информации / В. Цыганов. – К. : Ника-Центр, 2004. – 124 с.

Shulska N. Informal anthroponyms socially dangerous group of people in crisis media discourse

The scientific exploration analyzed unofficial names of the DNR and the LNR terrorists that have become particularly prevalent in the texts of the media during the acute military situation in eastern Ukraine. Comments on their massive in mediakomunikations as a negative factor in the deployment of social and political crisis. It was found that informal social names participants represent different types of hazardous category (pronounced negatively labeled formation of the apelativs, functioning at neutral nicknames tokens specific derivatives, exclusive nominae).

Key words: unofficial anthroponimia, nickname, suicide, ZMI, media discourse crisis.